

особистості, забезпечення мотиваційної основи морально-етичного вдосконалення, підтримка всіх корисних починань, педагогічний оптимізм, активна життєва позиція викладача, офіцера, непримиренність до аморальності, особистий приклад викладача, офіцера тощо.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку можуть бути: інтерпретація результатів самооцінювання сформованості морально-етичних цінностей як основи лідерської компетентності майбутніми офіцерами ЗС України, удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ щодо формування у них лідерської компетентності, розробка та обґрунтування суб'єктно-діяльнісного підходу формування лідерської компетентності курсантів, вивчення та узагальнення досвіду формування морально-етичних цінностей командира-лідера у професійній підготовці офіцерів іноземних армій.

Література:

1. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії і теорія досвіду : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Holovan_03.pdf
2. Кузнецов Н.И. Настольная книга практикующего педагога. – М. : РОСБУХ, 2008. – 544 с.
3. Ісаєнко Т.К. Виховання моральної культури курсантів у педагогічному процесі вищих військових закладів освіти : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. К. Ісаєнко. – Полтава, 2005. – 20, [1] с.
4. Про затвердження "Кодексу честі офіцера Збройних Сил України" : Наказ міністра оборони України від 31.12.1999 р., №412.

УДК 378.14:004.5

Т.М. Борко

НАУКОВА ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕДР ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ В УКРАЇНІ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ SCIENTIFIC AND RESEARCH AND EDUCATIONAL ACTIVITY OF THE UKRAINIAN PUBLISHING DEPARTMENTS IN FUTURE SPECIALISTS FORMING

Резюме. Стаття присвячена розгляду діяльності кафедр видавничої справи та редагування в Україні. Проводиться аналіз кафедр та діяльність викладацького складу в поліпшенні підготовки майбутніх фахівців як компетентних спеціалістів.

Ключові слова: редакторська діяльність, кафедра, дослідження, педагогічний склад, майбутній фахівець.

Резюме. Стаття посвячена рассмотрению деятельности кафедр издательского дела и редактирования в Украине. Проводится анализ кафедр и деятельность преподавательского состава в улучшении подготовки будущих специалистов как компетентных специалистов.

Ключевые слова: редакторская деятельность, кафедра, исследование, педагогический состав, будущий специалист.

Summary. The article deals with the considering of the activities of publishing and editing departments in Ukraine. The analysis of the departments' activities and their pedagogical staff as for improvement of future competent specialists training is performed.

Key words: editing activities, department, investigation, pedagogical staff, future specialist.

Відомо, що видавнича справа та редагування як спеціальність виникла значно раніше ніж журналістика, хоча останнім часом і входила до цього напряму освітньої підготовки. Упродовж століть, до появи перших газет, саме рукописні та друковані джерела були чи не єдиним засобом масової комунікації.

«Видавнича справа не може бути складовою журналістики – така підпорядкованість (більшого – меншому) є логічно неправильною, – акцентує відомий науковець у галузі видавничої справи та редагування професор М.Тимошик. – Ці дві спеціальності мають цілий ряд специфічних відмінностей. Найголовніші з них – різноманіття цілком самостійних блоків „своїх” дисциплін, цілком самостійних об'єктів дослідження, цілком відмінних технологій виготовлення кінцевого продукту» [5, с. 17].

Метою даної статті є поетапний аналіз діяльності кафедр видавничої справи і редагування, а також науковий і науково-педагогічний простір даних колективів та забезпечення якості формування компетентного фахівця зазначеної спеціальності.

Витоки спеціальності „Видавнича справа та редагування” дослідники вбачають від ствердження рукописної справи, коли до складного й тривалого в часі процесу творення й поширення рукописних книг стали залучати все більше здібних і талановитих каліграфів, справників, художників, письменників, учених.

З винайденням у середині XV століття видатним німцем Йоганном Гутенбергом друкарського верстату, який використовувався з незначними видозмінами в конструкції для множення книг в усіх країнах світу аж до початку XIX століття, розпочалася нова доба в книгтворенні. А відтак, на відміну від рукописання, поступово почала здійснюватися спеціалізація

працівників за окремими творчо-виробничими етапами, що пізніше призвело до відокремлення суто видавничих і суто друкарських процесів та паралельного розвитку двох взаємозалежних, але самостійних підрозділів – видавців і друкарень. Останні пізніше стали називатися поліграфічними підприємствами [5, с. 15-22].

Дослідники засвідчують, що вивчення історії видавничої справи розпочалося відносно недавно і на початку мало типову схему: історія письма, рукописні шедеври стародавнього світу та епохи Середньовіччя, а з XV ст. – часу виникнення друкарського верстата – вже як історія друкарства. Головний акцент автори таких досліджень робили на формах книги, майстерності каліграфів та оформлювачів, технічних засобах їх творення. Рідко предметом детального розгляду ставав зміст видань, і ще рідше – їхні функції. Комунікативний аспект тогочасної видавничої продукції несправедливо недооцінювався [4].

З кінця XIX століття історія видавничої справи стала розглядатись у контексті подвійної природи головного видавничого продукту – книги: і як матеріальної конструкції, і як носія певної суми знань та ідей. З часом постала потреба досліджувати не лише друкарську справу та інші видавничо-поліграфічні процеси, а й суспільно-політичні обставини, в яких вони розвивалися, професійну діяльність особистостей, які цю справу робили смислом свого життя. Як зазначає М. Тимошик, у поле зору дослідників цього ще й досі не пізнаного і не поцінованого своєрідного феномена загальноцивілізаційного поступу людства потрапляли також обставини побутування конкретного друкованого продукту, його вплив не лише на окремих особистостей, а й на суспільні процеси, що відбувалися під впливом такого побутування в конкретну історичну епоху [5, с. 15-22].

Об'єктивно склалося так, що функціональні обов'язки редакторських працівників у сучасному видавництві значно розширилися і концентруються нині в площині самостійної підготовки як змістової частини. Поліграфісти займаються тим, що вони робили й раніше, – друкують підготовлені у видавництві оригінал-макети видань. Отже, основа штатного розпису видавничих працівників – це представники гуманітарної спеціальності „Видавнича справа та редагування”, підготовки яких здійснюють відповідні кафедри. [5]. Проаналізуємо їхню науково-педагогічну діяльність з тим, аби виявити науково-педагогічні пріоритети і підтвердити актуальність нашого дослідження.

Підготовку фахівців редакторського фаху в Україні було започатковано в Українському поліграфічному інституті імені Івана Федорова у Львові, вечірній факультет якого до 70-х років минулого століття знаходився в Києві.

Львівська кафедра, яка від початку називалась кафедрою теорії і практики редагування, готувала кадри для видавничої галузі з 1946 р. Основи студій, початково за спеціальністю "Літературний редактор", закладали доцент М. Лимаренко і старший викладач В. Іцкович. До співпраці з кафедрою були запрошені провідні викладачі Львівського університету ім. Івана Франка – М. Рудницький, М. Пархоменко і О. Чичерін, а також практики видавничої справи – О. Белов і М. Бондаренко [5].

1953 року, зі створенням факультету журналістики у Львівському університеті імені Івана Франка, туди було переведено на навчання студентів-редакторів з Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, кафедра, відповідно, призупинила діяльність. Через чотири роки її було поновлено, але в іншому режимі [5]. Від 1957 р. кафедра теорії і практики редагування працює при Київському вечірньому факультеті Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, де її очолювали авторитетні літературознавці і фахівці з видавничої справи.

Біля її витоків стояли відомі українські письменники й редактори-журналісти. Це, насамперед, письменник, літературознавець, критик, перший декан факультету професор Д. Шлапак – автор підручника української літератури для вищої школи. Доволі довго керували кафедрою відомі літературознавці, доктори філологічних наук, професори С. Шаховський і О. Килимник. За підручником С. Шаховського "Українська література" для старших класів середньої школи, що перевидавався понад два десятки разів, вчилася багато поколінь українських школярів. О. Килимник – автор близько 80 монографій про українських письменників.

У перші роки свого існування київська кафедра готувала редакторів популярної літератури. Життя спонукало започаткувати підготовку редакторів для галузевих видавництва, тому викладачі розробили низку курсів про специфіку підготовки та редагування галузевих видань.

У 60-ті роки на кафедрі в Києві почав працювати Р.Г. Іванченко, із іменем якого пов'язується формування в Україні нового наукового напрямку – літературного редагування

(мовні та літературні особливості твору і процесу редагування з огляду на особливості творення і сприймання тексту).

Спершу в Києві фахівців готували тільки за вечірньою формою навчання. Після приєднання факультету до Національного технічного університету України "КПІ" підготовка редакторів здійснюється за денною та заочною формами.

Кафедра видавничої справи та редагування, організована 1959 року у складі Київського вечірнього факультету Українського поліграфічного інституту імені І. Федорова, нині входить до складу Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету „КПІ”. Заснував і до кінця своїх днів (2004 р.) очолював відомий вчений-книгознавець, педагог, публіцист, просвітител, редактор, доктор філологічних наук, професор Р.Г. Іванченко, який перший в Україні заклав підвалини теорії та практики редагування.

Кафедра, що відзначається високим рівнем кадрового забезпечення, нині добре znana в Україні й далеко за її межами як українська школа теорії та практики редагування, де започаткований потужний і результативний напрям наукових досліджень у редакційно-видавничій справі.

Вище ми зазначали, що з кінця 50-х років підготовку фахівців з видавничої справи та редагування, окрім Львівського поліграфічного, започаткували й на факультеті журналістики Київського державного університету імені Т. Шевченка, однак в середині 70-х років нову спеціалізацію на київському факультеті журналістики закрили. Відновлено її було на початку 90-х років минулого століття [5].

1967 року Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова уперше на теренах колишнього Радянського Союзу в межах спеціальності "Журналістика" розпочав підготовку студентів із нової спеціалізації "Редагування науково-технічної інформації і рекламної літератури". Велика заслуга в її створенні належить тодішньому ректорові інституту В. Шпиці та першому завідувачу відновленої кафедри М. Феллеру. Відтоді здійснювалася підготовка висококваліфікованих кадрів для книжкових видавництв, системи НТІ, рекламних служб та ЗМІ (стаціонарна, заочна і вечірня форми), розроблялися нові напрями наукових досліджень.

У 70-х роках дослідницьку діяльність викладачі Львівської кафедри (Н. Бутенко, В. Звенигородський, С. Звєжинський, І. Квітко, Ж. Ковба, М. Шевченко та ін.) розпочали з вивчення

тенденцій у виданні наукової, технічної та рекламної літератури, узагальнення нових явищ у видавничій справі, пов'язаних із соціальним прогресом і науково-технічною революцією, з формування сучасних вимог до редактора [5].

1972 року тут було створено унікальний "Довідник коректора" (автори І. Квітко, М. Феллер, М. Шевченко), де подано відомості про тогочасну видавничу справу, схарактеризовано коректорські процеси, зібрано рекомендаційні матеріали щодо підготовки оригіналу та різних видів коректурних відбитків, узагальнено поради мовного характеру.

У Львові розпочалися ґрунтовні дослідження історії та теорії преси, журналістської майстерності (В. Рябий), видавничої підготовки різних видів літератури на українському матеріалі (Н. Зелінська, Е. Огар, Н. Черниш), пропаганди книги (П. Якобчук). З 1988 р. функціонує філіал кафедри у видавництві "Світ" (І. Єфименко, Г. Луцак, згодом І. Мельник), який забезпечує студентам стабільну базу практики та тісні зв'язки з виробництвом. Відбувається принциповий перегляд самої концепції підготовки фахівців – редакторів різних видів масових комунікацій, менеджерів видавничої справи, організаторів сучасного книго- та пресовидання, а відтак – посилення економічної, маркетингової складової навчального плану (І. Мельник, М. Іваник, А. Судин), запровадження до нього комп'ютерних дисциплін (Р. Мервінський), соціології ЗМІ (Ю. Фінклер), журналістикознавства (М. Романюк, Л. Шеремет) з одночасним поглибленням філологічної підготовки (О. Сербенська, І. Капраль).

Кафедра видавничої справи та редагування КНУ імені Тараса Шевченка, що знову відкрилася у 90-х роках минулого століття в Інституті журналістики, за короткий час стала базою підготовки кадрів для цієї спеціальності через свою аспірантуру, а також своєрідним центром розробки типових для всіх споріднених в Україні кафедр навчальних програм, навчально-методичних комплексів. За короткий час створено і видано низку підручників і посібників з грифом Міністерства освіти і науки України, а також навчально-практичні видання, серед яких: „Літературне редагування“, „Історія видавничої справи“, „Видавнича справа та редагування“, „Коректура“, „Поліграфія“, „Системи верстки“, „Редакторська майстерність“, „Видавничий бізнес“, „Видавнича справа за рубежом“, „Художньо-технічне редагування“, „Макетування і верстка“, „Текстологія“, „Електронні видання“. На черзі – новинки, яких досі не створювали українські автори.

З метою прискорення процесу розроблення нових українських видавничих стандартів і допомоги в цій справі Книжковій палаті України саме Інститут журналістики виступив з ініціативою створення власної групи вчених-фахівців, які плідно працюють у цьому напрямі [5].

Сучасний формат спеціальності "Видавнича справа та редагування" і, відповідно, кафедр, по суті, сформувалося наприкінці 80-х – 90-х років. Процеси і тенденції розвитку видавничої справи, вимоги до її фахівців стають від цього часу провідними темами у науково-дослідній роботі кафедр. Водночас формування нових планів і програм спонукає до вивчення проблем типології видань, сприяє уточненню деяких типологічних критеріїв. Так було покладено початок дослідженням окремих видів літератури – наукової, навчальної, науково-популярної, рекламної та ін., – що згодом визначили генеральний напрям наукової проблематики кафедр. Паралельно велися багатоаспектні дослідження, що відповідали науковим інтересам викладачів кафедр, – у галузі психолінгвістики, термінознавства, текстознавства, ефективності інформаційної діяльності, стандартизації та ін. Важливе місце у науковій роботі кафедр відтоді посіла історія видавничої справи в Україні, діяльність видатних видавців та редакторів [5].

Відтоді традиційно кафедри видавничої справи та редагування активно контактують із видавництвами, органами науково-технічної інформації, рекламними установами. У цей період налагоджуються творчі зв'язки з провідними видавництвами України – "Вища школа", "Наукова думка", "Техніка", "Будівельник" та ін., зміцнюються контакти з Книжковою палатою України, Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаника, проводяться наукові конференції, що набувають широкого резонансу.

Викладачі кафедр із багаторічним досвідом роботи зі студентами, підкріпленим особистими професійними навичками, своєчасно й ефективно реагують на зміни в професійному видавничому просторі відповідними змінами в навчальному процесі. З метою удосконалення всього навчального процесу із забезпеченням належної кваліфікації випускників, а також приєднання до Болонського процесу розробляються нові навчальні плани. Входження до загальноєвропейського простору вищої освіти, у межах якого діятимуть єдині вимоги до визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності

громадян, передбачає також упровадження кредитно-модульної системи навчання, практикування дистанційної освіти.

Нами означено вигоди спеціальності, виявлено, що подальшому розвитку сприяла поява друкарського верстата. Удосконалення форм книги, підвищення майстерності каліграфів й оформлювачів включало залучення до друкарської справи технічних засобів підготовки та виготовлення. Виокремлюємо також аспект переосмислення ролі видавничого продукту (книги) з кінця XIX ст. як матеріальної конструкції та носія суми знань та ідей.

В останні роки українські кафедри залучаються до міжнародних проектів, що дозволяє викладачам пройти стажування в провідних навчальних закладах, де вони знайомляться з навчальними програмами та методичними матеріалами для подальшого використання іноземного досвіду в підготовці видавців.

Потужні інтелектуальні сили, що нині зосереджені на кафедрах Львова і Києва, успішно продовжують традиції вчителів-засновників спеціальності, що свідчать досягнення останніх років. Аналіз діяльності провідних кафедр переконує нас у тому, що науково-педагогічні орієнтири викладацького складу спрямовані на якісне забезпечення навчального процесу. Досить перерахувати видання, створені викладачами, щоб переконатися, що вони з'явилися в Україні вперше.

Проте не всі резерви поліпшення навчального процесу в сучасних умовах ураховано. Це, зокрема, напрацювання молодих науковців Інституту вищої світи АПН України Р. Бобренка [1], А. Козлової (Моргун) [2], О. Мельник [3], які розглядають педагогічні проблеми поліпшення підготовки кадрів для видавничої сфери, котрі науковці кафедр у ВНЗ не розглядали. Йдеться, наприклад, про можливості спецкурсів з редагування за інтересами студентів: Р. Бобренко розглядав особливості навчання редагування образотворчої літератури, О. Мельник переймалася обґрунтуванням спецкурсу з редагування поетичних текстів, А. Козлова (Моргун) розглядала історію журналістської освіти в контексті медіаосвіти. Не був предметом розгляду й редакторський досвід письменників-перекладачів з метою використання у навчальному процесі при підготовці редакторів. Це стало предметом наших зацікавлень як джерело поліпшення фахової підготовки майбутніх редакторів, як один із шляхів формування мовної (а у нашому випадку й більше – літературної) особистості.

Отже, аналіз діяльності кафедр видавничої справи і редагування засвідчив, що науковий і науково-педагогічний простір формується в цих колективах потужно та продуктивно останнім часом, отже стає реальністю можливість формування компетентного фахівця зазначеної спеціальності.

Підготовка компетентного майбутнього редактора в Україні здійснюється в розгалуженій мережі наукових кафедр, які у своєму форматі пройшли еволюційний шлях розвитку. Яскравим прикладом становлення структурної одиниці університету щодо підготовки таких фахівців є кафедра Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова (Львів).

Змістове наповнення спеціальності формували львівські й київські вчені: Бутенко Н., Єфименко І., Звенигородський В., Звездинський С., Зелінська Н., Іваник М., Іванченко Р., Капраль І., Квітко І., Килимник О., Ковба Ж., Козлова А., Луцак Г., Мельник І., Мельник О., Мервінський Р., Огар Е., Романюк М., Рябий В., Сербенська О., Судин А., Тимошик М., Феллер М., Фінклер Ю., Черниш Н., Шаховський С., Шевченко М., Шеремет Л., Шлапак Д., Якобчук П. та багато інших. Кожен науковець активно продукує свої теоретичні підходи до підготовки фахівців видавничої справи в цілому ряді публікацій і видань, матеріалізуючи напрацьоване в монографічних працях, навчально-методичних комплексах, що сприяють формуванню компетентного редактора або/і журналіста. Ученими проводяться багатоглядні дослідження в галузі психолінгвістики, термінознавства, текстознавства, ефективності інформаційної діяльності, стандартизації та ін. Кафедри видавничої справи, пропагуючи свої наукові підходи, налагоджують тісні контакти з видавництвами, органами науково-технічної інформації, рекламними установами тощо.

Все зазначене засвідчує наскільки потужною і плідною виявилася діяльність суб'єктів/об'єктів у поліпшенні підготовки майбутніх редакторів як компетентних фахівців.

Література:

1. Бобренко Р.В. Роль образно-символічної мистецької інформації у формуванні професійної компетентності майбутніх редакторів / Р.В. Бобренко. // Поліграфія і видавнича справа. – 2007. – № 1(45). – С. 89-96.
2. Козлова А.В. Закордонний досвід підготовки журналістських кадрів / А.В.Козлова // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – Додаток 1. – Т. 3. – С. 137-139.
3. Мельник О.В. Формування професійної компетентності студента-редактора засобами вивчення поезії / О.В. Мельник // Вища освіта

- України. – 2006. – № 4. – Додаток 3. – Т. 2. – С. 273-277.
4. Тимошик М. Видавнича справа та редагування / Микола Тимошик. – К. : Ін Юре, 2004. – 224 с.
 5. Тимошик М. Спеціальність «Видавнича справа та редагування»: самостійна, самодостатня, а не в тіні журналістики / Микола Тимошик // Редактор і видавець: Наук.-практ. збірник. – Число 1. – К. : Інститут журналістики, 2007. – С. 15-22.

УДК 811.111:811.161.2(038):53 В.Я. Карачун, Ю.Г. Карачун

**ТРАНСКРИБУВАННЯ У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ СЛОВНИКАХ ЯК ПРОБЛЕМА
TRANSCRIPTION IN MODERN ENGLISH-UKRAINIAN
DICTIONARIES AS A PROBLEM**

Резюме. У статті обговорюється проблема подання транскрипції у сучасних англійсько-українських словниках.

Ключові слова: словник, термін, термінологія, транскрибування, транскрипція.

Резюме. В статье обсуждается проблема представления транскрипции в современных англо-украинских словарях.

Ключевые слова: словарь, термин, терминология, транскрибирование, транскрипция.

Summary. The problem of transcription's presentation in modern English-Ukrainian dictionaries is considered in the article.

Keywords: dictionary, term, terminology, transcription.

Постановка проблеми. Транскрибування наукових термінів у сучасних англійсько-українських словниках для вищої школи.

Мета. Ознайомити користувачів словників з основними правилами транскрибування англійських наукових термінів у словниках.

Завдання. Подати ключі до фонетичних символів у новітніх транскрипціях до англійських слів у англійсько-українських словниках.

Коли виникає потреба позначити звучання слова, а особливо відмінне від його написання, вдаються до транскрипції – спеціальної системи письма, яку використовують для точного запису звучання слів тієї чи іншої мови незалежно від її графічних та орфографічних норм. Існують два основні види транскрипції: фонетична й фонематична. Фонетична транскрипція має на меті якомога точніше передати вимову звуків з усіма її відтінками, застосовуючи різноманітні додаткові знаки.